

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LXII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL TIBERIU RUSTOIU

Colegiul editorial:

RADU ARDEVAN – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca
DAN BĂCUEȚ-CRIȘAN – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
RADU BĂJENARU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
NIKOLAUS BOROFFKA – Deutsches Archäologisches Institut, Berlin
HORIA ION CIUGUDEAN – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
FLORIAN MATEI-POPESCU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
SORIN NEMETI – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca
CHRISTOPHER F. E. PARE – Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz
ZENO KARL PINTER – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
CRISTIAN IOAN POPA – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
IOAN CAROL OPRIȘ – Universitatea București
EMANOIL PRIPON – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
AUREL RUSTOIU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
CRISTIAN SCHUSTER – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
VOLKER WOLLMANN – Obrigheim

Colegiul de redacție:

RADU OTA – redactor-șef
SIDONIA PETRONELA OLEA – secretar de redacție
CRISTINEL FÂNTÂNEANU – secretar de redacție
ADINA BOGDAN – membru
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU – membru
ILIE LASCU – membru
CRISTIAN TITUS FLORESCU – membru
ANCA TIMOFAN – membru

Adresa de corespondență:
MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
510010 ALBA IULIA
Str. Mihai Viteazul, 12-14
Tel. 0258/813300

Mailing address:
MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
RO – 510010 ALBA IULIA
12-14, Mihai Viteazul St.
Tel. (+40) (258) 813300

redactie@revista-apulum.ro

© 2025 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LXII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXXV

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA BOGDAN

Autorii își asumă întreaga răspundere pentru conținutul studiilor

Materialele nepublicate nu se restituie autorilor

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

BERECKI SÁNDOR, Aurel Rustoiu la a 60-a aniversare/ Aurel Rustoiu on the 60th Anniversary.....	IX
--	----

STUDII ȘI ARTICOLE – *STUDIES AND ARTICLES*

ARHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE

ARCHAEOLOGY & ANTHROPOLOGY

MIHAELA-MARIA BARBU, Locuirea eneolitică de la Mintia – <i>Gerhat</i> în lumina analizei materialului litic cioplit <i>The Eneolithic Settlement at Mintia – Gerhat in the Light of the Analysis of the Chipped Stone Material</i>	1
COLIN P. QUINN, HORIA ION CIUGUDEAN, New Bronze Age Wagon Models from the Wietenberg Culture <i>Noi modele de care din epoca bronzului aparținând culturii Wietenberg</i>	45
CAROL KACSÓ, Descoperiri de metale din epoca bronzului în Depresiunea Baia Mare (I.) <i>Bronze Age Metal Discoveries in Baia Mare Depression (I.)</i>	63
ILIE LASCU, Depozitul de bronzuri Rimetea III <i>The Bronze Hoard from Rimetea III</i>	99
GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, MIHAI IONESCU, Dincolo de relațiile economice și comerciale. Noi descoperiri specifice circulației și prezenței monetare la Callatis și în <i>chora</i> adiacentă <i>Beyond Economic and Commercial Relations. New Discoveries Specific to the Circulation and Presence of Monetary Value at Callatis and in the Adjacent Chora</i>	113
AUREL RUSTOIU, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, Femei călătoare. O fibulă de tip Orlea-Maglavit de la Cisteiu de Mureș (oraș Ocna Mureș, jud. Alba) <i>Wandering Women. A Brooch of the Orlea-Maglavit Type from</i>	

<i>Cisteiu de Mureș (Ocna Mureș. Alba County) .....</i>	135
EMILIAN BOTA, Necropola tumulară de la Cașolț. Un pumnal curb de tip <i>sica</i> redescoperit <i>Burial Mound from Cașolț. A Rediscovered Sica Curved Dagger..</i>	155
MARIAM SLIMOUN, Les élites palmyréniennes en Dacie romaine: entre statut militaire et intégration provinciale <i>Elitele palmyriene în Dacia romană: între statutul militar și integrarea provincială .....</i>	173
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU, O statueta din bronz a lui Apollo recent descoperită la Ocna Mureș <i>A Bronze Statuette of Apollo Recently Discovered in Ocna Mureș.</i>	201
MARINA MUSTEAȚĂ, GABRIEL DAN BALTEȘ, OVIDIU-MAXIM OARGĂ, CRISTINEL FÂNTÂNEANU, Rescue Archaeological Excavations in Alba Iulia: New Roman Graves Discovered at “Profi” and “Republicii Boulevard” Sites (2023) <i>Cercetări arheologice preventive la Alba Iulia: noi morminte romane descoperite în siturile de la “Profi” și “Bulevardul Republicii” (2023).....</i>	209
OVIDIU-MAXIM OARGĂ, ADRIAN COSMIN BOLOG, Noi monede descoperite în necropola romană de la Apulum Dealul Furcilor – „Podei” (campaniile anilor 2017-2024). Câteva considerații cu privire la depunerea monedelor în complexele funerare <i>New Coins Discovered in the Roman Necropolis from Apulum Dealul Furcilor – “Podei” (Campaigns of 2017-2024). Some Considerations on Coin Depositions in Funerary Features .....</i>	241
GABRIEL CUSTUREA, <i>Un tezaur dobrogean din secolul al XVII-lea</i> <i>A Dobrujan Hoard from the 17th Century .....</i>	309

ARHEOZOOLOGIE

ARCHAEOZOOLOGY

ALEXANDRA-PAULA SICOE, MIHAI GLIGOR, MARGARETA-SIMINA STANC, Utilizarea resurselor animale de către comunitățile eneolitice: analiza resturilor faunistice provenite dintr-un complex Foeni din situl Alba Iulia - <i>Lumea Nouă</i>	
--	--

	<i>Exploitation of Animal Resources in Eneolithic Communities: Analysis of Faunal Remains from a Foeni Feature at the Alba Iulia - Lumea Nouă Site</i>	317
ELIZA-IOANA CREȚU, LUMINIȚA BEJENARU, IOAN BEJINARIU, MARCELA IFRIM, MARGARETA-SIMINA STANC, Resurse animale și practici de gestionare a acestora în așezarea din epoca bronzului târziu de la Recea - Valea Sulduba (Județul Sălaj): date arheologice și arheozoologice	<i>Animal Resources and Their Management Practices in the Late Bronze Age Settlement of Recea - Valea Sulduba (Sălaj County): Archaeological and Archaeozoological Data</i>	349

VARIA

DAN ANGHEL, O perspectivă asupra reparării, modificării și reutilizării vaselor ceramice	<i>An Insight on Repairing, Modification and Reusing of Pottery</i>	363
--	--	-----

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

RADU OTA, <i>Roman Dacia and the Roman Army. Papers Dedicated to Liviu Petculescu on the Occasion of His 75th Birthday</i> , Constantin Augustus Bărbulescu (ed.), editura Mega, Cluj-Napoca, 2023, 235 de pagini, 74 de planșe și figuri		407
VASILE MOGA, Mihai Bărbulescu, <i>Istoria arheologiei din România</i> , Civilizația românească nr. 33, editura Academiei Române, București, 2022, 490 de pagini.....		413
RADU OTA, Yann Le Bohec, <i>Războiul în lumea romană 58 a.Chr.-235 p.Chr.</i> , editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, 348 de pagini, 14 figuri (trad. Cosmin Mihail Coatu).....		417

CRONICA PUBLICAȚIILOR

THE CHRONICLE OF THE PUBLICATIONS

GEORGE BOUNEGRU, Cronica publicațiilor membrilor Secției Arheologie, apărute în anul 2024.....	423
SIDONIA PETRONELA OLEA, Cronica publicațiilor membrilor compartimentelor Restaurare Ceramică – Metal – Textile și Restaurare Piatră din cadrul Centrului Național de Conservare – Restaurare Carte Veche Alba Iulia, apărute în anul 2024.....	429

NECROLOG

OBITUARY

SABIN ADRIAN LUCA, Gheorghe Corneliu Lazarovici 13 septembrie 1941 – 3 februarie 2025.....	431
Lista autorilor.....	435

AUREL RUSTOIU LA A 60-A ANIVERSARE

Cu ocazia împlinirii a 60 de ani de către reputatul arheolog dr. habil. **Aurel Rustoiu**, aducem un omagiu sincer unei personalități care a marcat decisiv cercetarea arheologică din România și din spațiul central și est-european.

Format încă dinaintea studenției sub îndrumarea regretatului arheolog Florin Medeț, el și-a desăvârșit pregătirea la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în cadrul Facultății de Istorie și Filosofie. Lucrarea sa de doctorat, publicată în 1996 și dedicată metalurgiei bronzului la daci, rămâne un reper internațional, completată exemplar de analiza fibulelor din Dacia preromană, apărută în 1997 și considerată și astăzi un model de analiză tipologică și contextuală.

Carierea sa științifică este legată de Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca, unde din 2017 este doctor habilitat și conducător de doctorate, dezvoltând direcții metodologice inovatoare și colective de cercetare performante. Este, de asemenea, profesor asociat la Universitatea de Vest din Timișoara, implicându-se activ în formarea noilor generații de cercetători.

Aurel Rustoiu s-a remarcat și printr-o susținută activitate arheologică de teren. A coordonat cercetări arheologice importante în țară, dintre care cele mai semnificative au fost cele de la Sighișoara - *Wietenberg* și Divici - *Grad*, dar și în străinătate, la Solotvino și Bila Ţerkova, în Ucraina Transcarpatică. În prezent coordonează proiecte de cercetare arheologică sistematică în colaborare cu Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, de la cimitirele din epoca fierului de la Sâncraia - *Darvas* și la cetățile dacice de la Cugir și Căpâlna. A fost membru, coordonator și mentor în numeroase proiecte de cercetare și granturi naționale și internaționale, construind punți durabile între instituții, generații, echipe și școli arheologice.

Este autor a 12 cărți, editor al mai multor volume de studii și semntar a peste 150 de articole, studii și note științifice, multe dintre ele publicate în reviste de prestigiu internațional. Studiile sale despre comunitățile dacice, celtice și nord-tracice rămân repere indispensabile pentru oricine abordează problematica interacțiunilor etno-culturale din prima epocă a fierului și până la Roma imperială. Prin publicațiile sale, Aurel Rustoiu a contribuit decisiv la reînnoirea metodologică a disciplinei și la afirmarea arheologiei românești în dialogul științific european. De-a lungul carierei editoriale și științifice a colaborat cu numeroși cercetători din țară și străinătate, între care Mariana E. Egri, Iosif Vasile Ferencz, Sándor Berecki, Andreea M. Drăgan, Andrei V. Georgescu, Adrian C. Căsălean, Gabriel T. Rustoiu, Valeriu Sîrbu, J. Vincent S. Megaw, Matthew M. McCarty, Călin Cosma, Gelu Florea, Horea D. Pop, Adrian Ursuțiu, Gabriela Gheorghiu, Valentin Vasiliev, Eduard A. Balaguri, Ioan Andrițoiu, Ion Horațiu Crișan, Marian Gumă, Vasile Moga, Corneliu Gaiu, Caius Săcărin, Alexandru Szentmiklósi, Eduard M. Nemeth, Alexandru Gudea, Dumitru Gh. Tamba, Emilian Teleagă, Cristian I. Popa, Cristinel Plantos, Gabriel D. Balteș, Alexandra Comșa, Mathilda Takács, Florin Gogâltan, Sorin Cociș, Constantin Inel, Valentin Cetean, Gabriel Crăciunescu, Corina Turc și Claudiu Lisovski-Cheleşanu.

Aurel Rustoiu a participat la numeroase conferințe și simpozioane internaționale, printre care cele mai importante ar fi cele de la Roma, Italia (2008); Heidelberg, Germania (2009); Cambridge, UK (2011, 2015); Carnuntum, Austria (2012); Rzeszów, Polonia (2012); Pilsen, Cehia (2013); Sofia, Bulgaria (2013); Manching, Germania (2014); Istanbul, Turcia (2014); Barcelona, Spania (2018); Praga, Cehia (2018); Chișinău, Republica Moldova (2018); Stará Lesná, Slovacia (2019); King's College London, UK (2019), Mikulov, Cehia (2022); Budapesta, Ungaria (2022); Jičín, Cehia (2023); Žilina, Slovacia (2024); Zlín, Cehia (2025).

Este membru în consiliul științific al Muzeului Național Brukenthal din Sibiu, Muzeului Banatului din Timișoara și Muzeului Satului Bănățean Timișoara, și a fost, de asemenea, implicat activ în consilii și comisii naționale precum CNATDCU sau Comisia Națională de Arheologie, contribuind prin experiență, echilibru și autoritate profesională la definirea standardelor în cercetare și patrimoniu. Din 2019 este membru de onoare al Institutului Național de Arheologie cu Muzeu al Academiei Bulgare de Științe, în semn de recunoaștere a contribuției sale la dezvoltarea arheologiei în Bulgaria, iar în același an a fost distins și cu Premiul George Barițiu al Academiei Române.

Prin deschidere interdisciplinară, cultură vastă și eleganță intelectuală, Aurel Rustoiu a creat o școală de gândire recunoscută pentru acuratețe, creativitate și spirit critic. În același timp, a avut curajul intelectual de a ieși din tiparele metodologice convenționale, promovând o arheologie autentică, atentă

la identități, mobilități, cauzalitatea mișcărilor de populații și dinamica interacțiunilor culturale. Această deschidere conceptuală a stimulat reflecția critică și a oferit disciplinei repere moderne de interpretare.

Aurel Rustoiu a organizat conferințe și workshop-uri la Cluj-Napoca, Alba Iulia și, mai recent, la Timișoara, contribuind la dinamizarea dialogului științific internațional. De asemenea, este activ în promovarea patrimoniului arheologic prin prezentări de popularizare și contribuții la volume destinate publicului cultivat mai larg, aducând rezultatele cercetării arheologice mai aproape de comunitate.

Un capitol aparte al activității sale îl reprezintă mentoratul. Generații întregi de arheologi – de la cercetători tineri aflați la început de drum până la specialiști astăzi deplin afirmați – îi datorează nu doar îndrumare științifică, ci și încredere, generozitate intelectuală și sprijin uman. Aurel Rustoiu nu a cultivat niciodată cunoașterea ca pe un bun rezervat, ci a împărtășit constant idei, metode și resurse, încurajând dialogul, creativitatea și autonomia profesională.

Mai puțin cunoscut în afara cercului apropiat, dar revelator pentru latura sa reflexivă și ludică, este volumul de poezii *Dadaism versus blablaism. Poezii de carantină (2020)*, care îi dezvăluie umorul subtil, sensibilitatea și apetitul pentru jocul conceptual, adăugând o notă surprinzătoare și fermecătoare profilului său intelectual.

La aniversarea celor șase decenii de viață, îi adresăm cele mai calde felicitări, cu recunoștință pentru contribuțiile sale excepționale și cu admirație pentru energia cercetătoare pe care o întruchipează. Îi dorim sănătate, putere de creație și ani mulți de cercetare rodnică, convinși că munca sa va continua să inspire generații viitoare de arheologi.

La mulți ani, cu prețuire și respect!

BERECKI Sándor

AUREL RUSTOIU ON THE 60TH ANNIVERSARY

On the occasion of the 60th birthday of distinguished archaeologist Dr. Aurel Rustoiu, we pay sincere tribute to a personality who has had decisive impact on archaeological research in Romania and Central and Eastern Europe.

Mentored even before his university years by the late archaeologist Florin Medeleț, he completed his graduate studies at Babeș-Bolyai University in Cluj-Napoca, in the Faculty of History and Philosophy. His doctoral thesis, published in 1996 and dedicated to Dacian bronze metallurgy, remains an international milestone, complemented by his exemplary analysis of fibulae from pre-Roman Dacia, published in 1997 and still considered a model today of typological and contextual analysis.

His scientific career is closely linked to the Institute of Archaeology and Art History in Cluj-Napoca, where he has been a habilitated doctor and PhD supervisor since 2017, developing innovative methodological approaches and high-performing research teams. He is also an associate professor at the West University of Timișoara, where he is actively involved in training new generations of researchers.

Aurel Rustoiu also has a distinguished record of archaeological fieldwork. He has coordinated important archaeological research in Romania, most notably the excavations at Sighișoara - *Wietenberg* and Divici - *Grad*, as well as abroad, at Solotvino and Bila Tserkva in Transcarpathian Ukraine. He currently leads systematic archaeological research projects in collaboration with the National Museum of the Union in Alba Iulia, at the Iron Age cemeteries in Sâncrai - *Darvas* and the Dacian fortresses in Cugir and Căpâlna. He has been a member, coordinator, and mentor in numerous research projects and national

and international grants, building lasting bridges between institutions, generations, teams, and archaeological schools.

He is the author of 12 books, editor of several volumes, and author of over 150 articles, studies, and scholarly notes, many of which have been published in prestigious international journals. His studies on the Dacian, Celtic, and North Thracian communities remain indispensable references for anyone addressing the issue of ethno-cultural interactions from the Early Iron Age to the Roman Empire. Through his publications, Aurel Rustoiu has made a decisive contribution to the methodological renewal of the discipline and to the affirmation of Romanian archaeology in European academic debate. Throughout his editorial and scientific career, he has collaborated with numerous researchers from Romania and abroad, including Mariana E. Egri, Iosif Vasile Ferencz, and Sándor Berecki, Andreea M. Drăgan, Andrei V. Georgescu, Adrian C. Căsălean, Gabriel T. Rustoiu, Valeriu Sîrbu, J. Vincent S. Megaw, Matthew M. McCarty, Călin Cosma, Gelu Florea, Horea D. Pop, Adrian Ursuțiu, Gabriela Gheorghiu, Valentin Vasiliev, Eduard A. Balaguri, Ioan Andrițoiu, Ion Horațiu Crișan, Marian Gumă, Vasile Moga, Corneliu Gaiu, Caius Săcărin, Alexandru Szentmiklósi, Eduard M. Nemeth, Alexandru Gudea, Dumitru Gh. Tamba, Emilian Teleagă, Cristian I. Popa, Cristinel Plantos, Gabriel D. Balteș, Alexandra Comșa, Mathilda Takács, Florin Gogâltan, Sorin Cociș, Constantin Inel, Valentin Cetean, Gabriel Crăciunescu, Corina Turc, Roxana Grindean, Ioan Tanțău and Claudiu Lisovski-Cheleşanu.

Aurel Rustoiu has attended numerous international conferences and symposia, among the most important being those in Rome, Italy (2008); Heidelberg, Germany (2009); Cambridge, UK (2011, 2015); Carnuntum, Austria (2012); Rzeszów, Poland (2012); Pilsen, Czech Republic (2013); Sofia, Bulgaria (2013); Manching, Germany (2014); Istanbul, Turkey (2014); Barcelona, Spain (2018); Prague, Czech Republic (2018); Chișinău, Republic of Moldova (2018); Stará Lesná, Slovakia (2019); King's College London, UK (2019); Mikulov, Czech Republic (2022); Budapest, Hungary (2022); Jičín, Czech Republic (2023); Žilina, Slovakia (2024); Zlín, Czech Republic (2025).

He is a member of the scientific councils of the Brukenthal National Museum in Sibiu, the Banat Museum in Timișoara, and the Banat Village Museum in Timișoara, and has also been actively involved in national councils and commissions such as CNATDCU and the National Commission for Archaeology, contributing his experience, balance, and professional authority to defining standards in research and heritage. Since 2019, he has been an honorary member of the National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences, in recognition of his contribution to the development of archaeology in Bulgaria; that same year, he was awarded the George Barițiu Prize by the Romanian Academy.

Through his interdisciplinary approach, wide-ranging culture, and intellectual elegance, Aurel Rustoiu has forged a scholarly profile recognized for its accuracy, creativity, and critical spirit. At the same time, he has shown the intellectual courage to move beyond conventional methodological patterns, promoting an authentic archaeology attentive to identity, mobility, the causes of population movements, and the dynamics of cultural interaction. This conceptual openness has stimulated critical reflection and provided the discipline with modern interpretative landmarks.

Aurel Rustoiu has organized conferences and workshops in Cluj-Napoca, Alba Iulia, and, more recently, in Timișoara, contributing to the international scientific dialogue. He is also active in promoting archaeological heritage through public lectures and written contributions to volumes aimed at a wider educated audience, bringing the results of archaeological research closer to the community.

A particular aspect of his professional activity is mentoring. Generations of archaeologists, from young researchers at the beginning of their careers to fully established specialists, owe him not only scientific guidance, but also his confidence, intellectual generosity, and human support. Aurel Rustoiu has never treated knowledge as a guarded asset; he has consistently shared ideas, methods, and resources, encouraging dialogue, creativity, and professional autonomy.

Less well known beyond his immediate circle, but illustrative of his reflective and ludic side, is the poetry volume *Dadaism versus blablaism. Poezii de carantină* (2020), which reveals his subtle humour, sensitivity and an appetite for conceptual play, adding a surprising and charming note to his intellectual profile.

On the occasion of his sixtieth birthday, we salute him with warmest congratulations, with gratitude for his exceptional contributions and with admiration for the research energy he embodies. We wish him good health, creative strength, and many years of productive research, confident that his work will continue to inspire future generations of archaeologists. Happy birthday, with esteem and respect!

BERECKI Sándor

**RESURSE ANIMALE ȘI PRACTICI DE GESTIONARE A ACESTORA
ÎN AȘEZAREA DIN EPOCA BRONZULUI TÂRZIU DE LA RECEA -
VALEA SULDUBA (JUDEȚUL SĂLAJ): DATE ARHEOLOGICE ȘI
ARHEOZOOLOGICE**

Eliza-Ioana CREȚU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Luminița BEJENARU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Ioan BEJINARIU
Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău
Marcela IFRIM
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Margareta-Simina STANC
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Cuvinte cheie: grup cultural Cehăluț-Hajdúbagos, Bronz târziu, Transilvania, paleoeconomie, resurse animale

Key words: Cehăluț-Hajdúbagos Cultural Group, Late Bronze Age, Transilvania, palaeoeconomy, animal resources

Introducere

În vara anului 2008, proiectul construirii unei fabrici de blocuri ceramice, respectiv a amenajării unei cariere de argilă pentru aceasta, a determinat derularea unei cercetări arheologice preventive în extravilanul localității Recea Mare, comuna Vârșolț, județul Sălaj (**Fig. 1**). Locul respectiv se află la vest de culmea Meseșului, în Depresiunea Șimleului, pe malul drept al unui afluent minor al Crasnei. Anterior, potențialul arheologic al zonei a fost sondat în cadrul unui diagnostic arheologic. Vestigiile arheologice au apărut pe panta estică a terasei văii Sulduba, o pantă cu o înclinație lină spre firul văii. Cercetările arheologice au evidențiat dovezi ale prezenței umane datând, cel mai devreme din Eneoliticul final (cultura Coțofeni), apoi din perioada mijlocie a epocii bronzului (cultura Wietenberg, faza III), urmate de o locuire din Bronzul târziu (grupul cultural Cehăluț-Hajdúbagos) și de complexe arheologice din perioada Latène, pentru ca ultima secvență de locuire să aparțină perioadei post-romane (sec. III-IV p.Chr.)¹.

---

¹ Bejinariu, Pop 2009, p. 338-339, nr. 180.

Date despre comunitatea Bronzului târziu

În acest articol vom prezenta o serie de aspecte aferente așezării din Bronzul târziu care să contribuie într-o anumită măsură la scopul principal al acestui studiu, acela de a prezenta rezultatele analizei materialului arheozoologic recuperat din contextele arheologice ale acestei perioade². Așezarea³ (construcții, gropi, instalații exterioare de foc etc.) din epoca târzie a bronzului, grupul cultural Cehăluț-Hajdúbagos⁴ este una cu o structură compactă ce acoperă o suprafață de maxim 0,35 ha (**Fig. 2**). Pe această suprafață au fost localizate două șiruri de construcții, opt în totalitate, dintre care una, conform indiciilor arheologice descoperite a funcționat ca atelier pentru prelucrarea bronzului. Construcțiile au fost dispuse aproximativ pe două șiruri paralele: trei în partea superioară a pantei, plus a patra la o oarecare distanță spre nord, iar celelalte patru pe un alt șir, situat mai jos. În zona centrală a așezării, între cele două șiruri de construcții apar numeroase gropi, cu diverse destinații. Majoritatea construcțiilor (șase dintre cele opt) aveau instalații de foc interioare (unele chiar două-trei), iar în cazul celorlalte două, chiar dacă asemenea instalații nu au fost surprinse arheologic *in situ*, au apărut indicii ale existenței acestora (ex. fragmente de lipitură de vatră). Probabil destinația acestora era cea de locuință, poate cu excepția Cx. 68 care, pe baza indiciilor, ar fi putut servi drept atelier metalurgic, fără a exclude însă și folosirea concomitentă ca spațiu de locuit, deși exista un risc prelungit de expunere la vaporii toxici rezultați din prelucrarea bronzului, risc de care artizanii vremii trebuie să fi fost conștienți. Suprafața construcțiilor varia de la 7 m² la valori mai mari, patru dintre ele aveau între 23 și 28 m², iar alte trei între 10 și 15/16 m². Toate se adânceau foarte puțin de la nivelul de conturare (0,20-0,30 m) dar, în general, pot fi considerate locuințe de suprafață. În mai toate cazurile, locuințele așezării prezintă indicii ale unei utilizări de durată. Au fost identificate refaceri ale unor instalații de foc interioare (vetre și cuptoare), abandonarea unora și amenajarea unora noi peste resturile celor vechi. Totodată, în unele cazuri, stâlpi ai structurii pereților sau de susținere a acoperișului au fost refăcuți, săpându-se gropi pentru ei chiar în apropierea celor anterior existente⁵. În cazul construcțiilor Cx. 61, respectiv Cx. 67, au fost observate dovezi ale amenajării podelei cu un strat de lut, cel puțin pe anumite porțiuni. În cele mai multe cazuri, instalațiile de foc interioare, vetre și

² Date despre descoperirile de la Recea Mare - *Valea Sulduba* au mai fost publicate: Bejinariu 2009, p. 183-202; Bejinariu 2023, p. 109-122.

³ Se cuvine să menționăm în acest context că așezarea de la Recea Mare - *Valea Sulduba* este până acum, din datele noastre, singura așezare a Bronzului târziu cercetată integral din spațiul intracarpatic al României.

⁴ Dintre studiile și articolele referitoare la descoperirile de tip Cehăluț-Hajdúbagos din Bronzul târziu din regiunea Tisei superioare, menționăm pe scurt: Némethi 1978, p. 99-123; Kacsó 1997, p. 85-97; Némethi 2009, p. 203-221; Bejinariu 2022; Gyurka 2024, p. 131-166.

⁵ Bejinariu 2023, p. 111.

cuptoare, au fost amenajate prin lutuire peste un strat de fragmente ceramice care provin mai ales de la vase cu pereți groși (vase-cuptor sau vase de provizii). S-a observat că, adesea, fragmentele folosite se întregesc, ceea ce presupune folosirea aceluiași vas pentru amenajarea bazei instalației de foc. Acest gen de amenajare se pare că era mai eficientă pentru sursa de foc și căldură, fragmentele ceramice din baza vetrei sau cuptorului înmagazinând căldura și eliberând-o apoi o vreme mai îndelungată⁶.

În apropiere, la est de așezare, în locul numit *Pădurea Bichișel* au fost descoperite, cu detectorul de metale, o serie de piese de bronz mărunte, probabil o mică depunere deranjată din locul inițial și împrăștiată pe o suprafață mai largă. Depozitul aparține perioadei Bronzului târziu. Totodată în aceeași zonă, la vest de locul descoperirii depozitului există și o mică grupare de tumuli (doi-trei). Nu este însă sigură datarea acestora⁷.

Inventarul arheologic provenit din construcțiile așezării din Bronzul târziu de la Recea - *Valea Sulduba* constă mai ales din ceramică. Studiarea fragmentelor ceramice provenite din construcțiile cercetate ale așezării a dovedit că, acestea se încadrează, în majoritate, în șapte tipuri ceramice de bază. Este vorba despre vase-cuptor portabile, vase de provizii, oale, străchini, castroane, căni și cești⁸. Resturile de paleofaună apar și ele în cuprinsul așezării atât între resturile construcțiilor cercetate, cât și în gropi, însă ponderea acestei categorii în inventarul arheologic este relativ scăzută comparativ cu fragmentele ceramice. Rezultatele analizelor de paleofaună și concluziile vor fi prezentate în a doua parte a acestui material. Revenind la ceramica din inventarul construcțiilor trebuie să menționăm că este vorba în special de fragmente. Singurele vase întregibile sau parțial întregibile sunt cele care au fost sparte intenționat pentru a fi folosite la amenajarea instalațiilor de foc. Impresia noastră este că așezarea nu a fost abandonată în grabă, iar locuitorii au avut vreme să-și adune lucrurile ce le erau de folos. Este posibil ca incendierea caselor să fi fost realizată de aceștia din motive mai greu de descifrat⁹.

Cea mai mare parte a fragmentelor ceramice din așezare aparțin stilului ceramic Cehăluț-Hajdúbagos. Apar însă, chiar dacă au o pondere periferică în ansamblul fragmentelor analizate și bucăți de vase cu decor în stilul Wietenberg IV (decor realizat în tehnica împunsăturilor succesive în canal lat ce întruchipează spirale frânte), respectiv în stilul Suciul de Sus II (decor realizat în tehnica exciziei). Dincolo de sincronismele culturale pe care le indică, cele decorate în stilul ceramic Wietenberg IV reprezintă și un reper de cronologie

---

⁶ Buzea *et alii* 2008, p. 67-78.

⁷ Bejinariu 2018, p. 47-59.

⁸ Bejinariu 2023, p. 115, fig. 2.

⁹ Popovici *et alii* 2015, p. 37.

relativă pentru complexele în care apar¹⁰. Din două dintre construcțiile așezării Cehăluț-Hajdúbagos de la Recea - *Valea Sulduba* au fost trimise piese (oase de animale) pentru obținerea unor date absolute care să ofere repere mai clare referitoare la evoluția așezării în perioada Bronzului târziu din estul Bazinului Carpatic. Cele două date obținute sugerează o evoluție a acestei așezări de-a lungul unei perioade plasate pe coordonatele Bronzului târziu I și II din Transilvania¹¹.

Piese de metal sunt puține la număr dacă ne raportăm la suprafața cercetată și nu constituie repere însemnate pentru precizarea perioadei de timp pe parcursul căreia se produce evoluția așezării. Mai apar câteva obiecte confecționate din corn.

Menționăm că au fost descoperite puține piese de metal în complexele așezării din Bronzul târziu. Mult mai importante sunt însă alte descoperiri care dovedesc prezența unui/unor artizani care prelucrau bronzul în această așezare. Este vorba, în primul rând, despre un creuzet confecționat dintr-un lut dur amestecat cu nisip, cu pereții groși ce are la interior urme de metal topit. Piesa provine din Cx. 68 și a apărut pe o vatră din interiorul construcției respective. Au mai fost descoperite două mici resturi de turnare, dintre care una în inventarul construcției Cx. 10¹². Totodată, una dintre puținele piese de bronz este o daltă ce putea fi folosită și ea în anumite etape ale procesului prelucrării/confecționării pieselor de metal. Toate sunt dovezi suplimentare referitoare la o activitate metalurgică, poate de o amploare redusă, cu caracter local. Interesantă este însă și descoperirea printre resturile construcției Cx. 68 (unde a fost descoperit creuzetul) a unor fragmente de corn de cerb cu evidente dovezi de prelucrare. Sunt vizibile urmele de tăiere pe mai multe planuri¹³. Descoperirea pare să sugereze o „policalificare” a meșterului/meșterilor care prelucrau metalul, în cazul de față și în domeniul prelucrării cornului.

Dovezi ale producției locale de vase ceramice sau măcar indicii ale unei asemenea activități în așezarea Bronzului târziu lipsesc. Există indicii pentru prelucrarea metalului și chiar pentru prelucrarea cornului de cerb și căprior, însă aceste meșteșuguri presupun o anumită specializare și desigur implicau un număr redus de membri ai unei comunități, pe care o estimăm la aproximativ 40-50 de persoane). Analizele resturilor de paleofaună oferă însă indicii suplimentare despre ocupațiile și traiul celorlalți membri ai comunității Bronzului târziu de la Recea - *Valea Sulduba*. Importanța lor este cu atât mai

¹⁰ Ciugudean, Quinn 2015, p. 147-178; Gogâltan 2019, p. 50, tab. 1 și p. 51.

¹¹ Bejinariu 2022, p. 104; Bejinariu 2024, p. 320, fig. 9-10.

¹² Bejinariu 2023, p. 113-116.

¹³ Bejinariu 2022, p. 67, pl. LXXVIII.

mare cu cât asemenea analize sunt extrem de rare pentru comunitățile de tip Cehăluț-Hajdúbagos¹⁴.

Analiza arheozoologică

Eșantionul analizat cuprinde 338 de resturi faunistice, recuperate în urma cercetărilor arheologice desfășurate în situl de la Recea - *Valea Sulduba* (nivel Bronz târziu). Materialul faunistic a fost colectat în cursul anilor 2008 și 2009, din următoarele complexe: 6, 10, 11, 13, 14, 20, 59, 61, 67 și 68.

Metodologia utilizată în analiza materialului faunistic a cuprins: identificări anatomice și taxonomice, cuantificări bazate pe numărul de resturi (NR) și numărul minim de indivizi (NMI), osteometrie, estimarea vârstei în momentul morții, estimarea sexului, precum și evaluarea tafonomică.

Resturile faunistice analizate sunt de origine menajeră, fiind reprezentate de fragmente osoase, procese cornulare și dinți, elemente cu un grad ridicat de rezistență în timp. Eșantionul este alcătuit exclusiv din resturi provenite de la mamifere, cu o predominanță clară a speciilor domestice (88,35%); resturile atribuite faunei sălbatice reprezintă 11,65% din total. Din cauza gradului de fragmentare a materialului osteologic, 20,7% dintre resturi nu au putut fi identificate până la nivel de specie.

Dintre speciile domestice identificate, frecvența cea mai ridicată o are *Bos taurus* (bovină domestică), reprezentând 39,93% din totalul resturilor analizate. Aceasta este urmată de *Sus domesticus* (porc domestic) cu 23,13% și de *Ovis aries/Capra hircus* (grupul oaie/capra) care constituie 22,01%. Resturile aparținând speciei *Equus caballus* (cal) sunt puține, reprezentând doar 2,24%, iar cele de *Canis familiaris* (câine) constituie 0,75% din eșantion. Urmele observate pe trei dintre resturile de cal sunt dovezi ale hipofagiei. Câinele nu a avut importanță economică, fiind utilizat cel mai probabil ca animal de pază (**Tabel 1**).

Speciile de mamifere sălbatice identificate, în ordinea frecvenței resturilor, sunt: *Cervus elaphus* (cerb), *Sus scrofa* (mistreț), *Capreolus capreolus* (câprior), *Lepus europaeus* (iepure de câmp) și *Canis lupus* (lup).

Ponderea ridicată a resturilor aparținând speciilor domestice indică faptul că principala activitate economică a comunității de la Recea era creșterea animalelor. Vânătoria avea un rol secundar, fiind orientată preponderent către obținerea unui aport suplimentar de carne prin capturarea speciilor de talie mare.

Conform estimărilor bazate pe numărul minim de indivizi, cea mai bună reprezentare, în cadrul speciilor domestice, o au ovicaprinele (*Ovis aries/Capra hircus*) și porcul (*Sus domesticus*), fiecare cu câte șapte indivizi, urmate de bovina domestică, cu șase indivizi (**Fig. 3**). În cadrul grupului *Ovis aries/Capra*

¹⁴ Berendi 2010, p. 127-166.

hircus trei indivizi au fost sacrificați la vârste mature, iar patru în stadiu imatur. Pentru porcul domestic s-au estimat șapte indivizi imaturi în momentul morții. În ceea ce privește fauna sălbatică, cerbul este reprezentat de doi indivizi maturi. Pentru mistreț s-au estimat doi indivizi, dintre care unul matur și altul imatur în momentul morții. Restul speciilor de mamifere sălbatice din eșantion sunt reprezentate de câte un singur individ.

Distribuția pe vârste în rândul exemplarelor de bovină domestică sugerează o strategie eficientă de gestionare a acestora, prin sacrificarea ambelor categorii de vârstă, estimându-se prezența a trei indivizi maturi și trei imaturi. Acest fapt sugerează o exploatare diferențiată, în care exemplarele tinere erau sacrificate pentru obținerea unei cărnii de calitate superioară, iar cele mature erau păstrate pentru activități productive precum tracțiune, producție de lapte sau reproducere. Vârstele de sacrificare ale principalelor specii de mamifere domestice sunt prezentate în **tabelul 2**.

Estimarea sexului a fost posibilă doar în cazul suinelor, pe baza analizei caninilor. Astfel, a fost identificat un exemplar mascul de mistreț, iar pentru porcul domestic au fost estimate două femele și un mascul.

Pentru niciuna dintre speciile identificate nu s-a putut calcula talia la greabăn, din cauza lipsei elementelor osoase care permit acest lucru. Doar pe un număr limitat de oase s-au putut efectua măsurători: șapte resturi de bovină domestică, șase de ovicaprine, opt de porc domestic și un singur rest de cerb (**Tabelele 3-5**). Astfel, gradul de măsurabilitate este de 6,54% pentru bovina domestică, 10,16% pentru grupul oaie/capra, 12,90% pentru porcul domestic și 6,66% pentru cerb. Măsurătorile au fost realizate în milimetri, conform ghidului internațional elaborat de von den Driesch (1976)¹⁵.

Conform studiului tafonomic, un număr de 116 resturi prezentau pe suprafața lor diverse urme. Pe 49 au fost observate urme de tranșare, 32 au urme lăsate de colții animalelor carnivore (probabil câinii din așezare), pe 19 există urme de ardere la negru și pe 13 urme de ardere până la stadiul de calcinare; trei fragmente de corn de cerb au urme de prelucrare, probabil reprezentând rebuturi (**Fig. 4**).

Distribuția resturilor scheletice aparținând speciilor domestice cu frecvența cea mai ridicată (*Bos taurus*, *Ovis aries/Capra hircus* și *Sus domesticus*) evidențiază prezența tuturor regiunilor anatomice în eșantion (**Fig. 5**). Această repartitie echilibrată sugerează că tranșarea, distribuția și consumul carcaselor au avut loc la nivel local, în cadrul așezării. Absența unei selecții preferențiale pentru anumite părți ale corpului indică o exploatare integrală a indivizilor.

---

¹⁵ von den Driesch 1976.

Numeroase asemănări, atât în privința spectrului faunistic identificat, cât și în ceea ce privește distribuția procentuală a speciilor de mamifere, s-au întâlnit în eșantionul faunistic de la Zoltan (jud. Covasna)¹⁶. În cadrul acestuia, mamiferele domestice constituie 92,09% din totalul resturilor determinate, predominând bovina domestică (33,10%), urmată de ovicaprine (27,90%) și porc (24%). Fauna sălbatică este mai diversificată din punct de vedere al numărului de specii identificate (9 taxoni). Speciile cu ponderea mai ridicată sunt cerbul (5,99%), mistrețul (0,97%), iepurele de câmp (0,37%), căpriorul (0,29%) și castorul (0,18%). De asemenea, au fost identificate două resturi aparținând ursului, precum și câte un fragment osos de lup, vulpe și bursuc.

Aceleași strategii economice ale comunităților Bronzului târziu se întâlnesc și la comunitățile vechi de la Crasnaleuca¹⁷ (județul Botoșani) și Poșta-Elan (județul Vaslui)¹⁸, conturând importanța creșterii animalelor în economiile locale.

Concluzii

Prezentul studiu oferă informații privind exploatarea resurselor animale de către comunitatea preistorică de la Recea (Epoca Bronzului târziu). Datele arheozoologice evidențiază o strategie complexă și bine adaptată de gestionare a mamiferelor, cu un accent deosebit pus pe creșterea speciilor domestice. Dintre speciile domestice identificate, frecvența cea mai ridicată o are bovina domestică, urmată de porcul domestic și grupul ovicaprine. Cornutele mari și mici erau exploatate pentru produsele primare, dar se pune accent și pe produsele secundare, distribuția pe categoriile de vârstă indicând atât indivizi imaturi, cât și maturi. Pentru porc s-au evidențiat numai exemplare sacrificate la vârste imature.

Activitatea de vânătoare, deși prezentă, avea un rol secundar și complementar, contribuind ocazional la asigurarea necesarului proteic animal. Speciile de mamifere sălbatice identificate oferă indicii importante privind caracteristicile mediului natural exploatat. S-au identificat specii care aparțin biotopului de pădure (cerb, mistreț, lup) și de lizieră (iepure și căprior).

---

¹⁶ El Susi 2002, p. 153-172.

¹⁷ Stanc *et alii* 2018, p. 149-154.

¹⁸ Haimovici 2006.

Fig. 1. Localizarea sitului arheologic de la Recea – *Valea Sulduba*

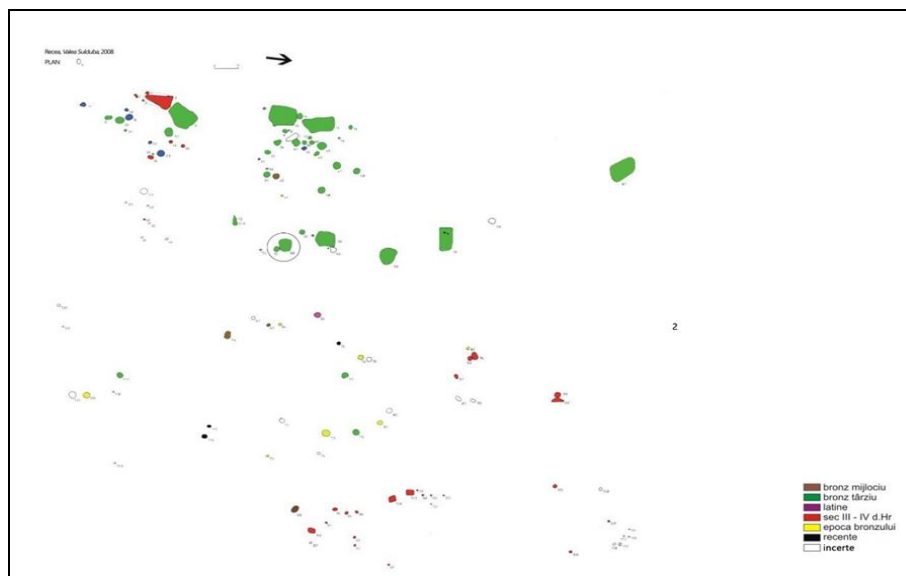

Fig. 2. Planul săpăturilor arheologice

Tabel 1. Cuantificarea resturilor faunistice
(NR=număr de resturi, NMI=număr minim de indivizi)

Specie	NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i> (bovină domestică)	107	39,93	6	20,69
<i>Canis familiaris</i> (câine)	2	0,75	1	3,45
<i>Equus caballus</i> (cal)	6	2,24	1	3,45
<i>Ovis aries/Capra hircus</i> (oaie/capră)	59	22,01	7	24,14
<i>Sus domesticus</i> (porc)	62	23,13	7	24,14
Total mamifere domestice	236	88,06	22	75,86
<i>Canis lupus</i> (lup)	2	0,75	1	3,45
<i>Capreolus capreolus</i> (căprior)	3	1,12	1	3,45
<i>Cervus elaphus</i> (cerb)	15	5,60	2	6,90
<i>Lepus europaeus</i> (iepure de câmp)	2	0,75	1	3,45
<i>Sus scrofa</i> (mistreț)	10	3,73	2	6,90
Total mamifere sălbatice	32	11,94	7	24,14
Total mamifere identificate	268	100	29	100
Mamifere neidentificate până la nivel de specie	70			
Total eșantion	338			

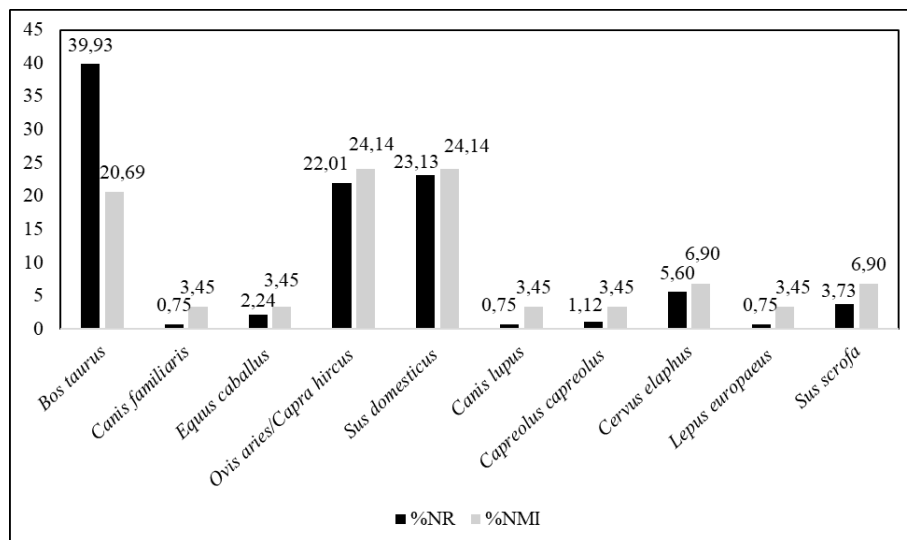

Fig. 3. Proporțiile (%NR, %NMI) resturilor de mamifere identificate (NR=număr de resturi, NMI=număr minim de indivizi estimați)

Tabel 2. Estimarea vârstei la deces pentru principalele specii de mamifere domestice identificate (NMI=număr minim de indivizi).

Specie	Categorie matur/imatur	Vârsta	NMI	
<i>Bos taurus</i>	imatur (< 30 luni)	6-12 luni	1	3
		18-24 luni	1	
		24-30 luni	1	
	matur (> 30 luni)	30-48 luni	2	3
		> 48 luni	1	
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	imatur (< 24 luni)	6-12 luni	1	4
		12-18 luni	1	
		18-24 luni	2	
	matur (> 24 luni)	30-48 luni	3	3
<i>Sus domesticus</i>	imatur (< 24 luni)	2-3 luni	3	7
		6-9 luni	1	
		9-12 luni	2	
		13-18 luni	1	

Tabel 3. Date metrice (în mm) pentru oase lungi și scurte (lg=lungime, la=lățime).

Specie	element anatomic	lg. maximă	la. epifiză proximală	la. epifiză distală	la. minimă diafiză	la. articular distal	la. maximă
<i>Bos taurus</i>	falanga I	53	23	23	20,5	-	-
	falanga I	56	28,5	28	23,5	-	-
	falanga I	56	31	30	28	-	-
	falanga II	45	-	32,5	28	-	-
	centrotars	-	-	-	-	-	-
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	metacarp	-	25	-	-	-	-
	metatars	-	21,5	-	-	-	-
	tîbie	-	-	28	-	-	-
<i>Cervus elaphus</i>	humerus	-	-	79	-	76	-

Tabel 4. Date metrice (în mm) pentru oase late (lg=lungime, la=lățime)

Specie	element anatomic	lg. capăt articular	lg. cavitate glenoidă	lg. minimă col	la. cavitate glenoidă
<i>Bos taurus</i>	omoplat	58,5	48	40	42

Tabel 5. Date metrice (în mm) pentru dentiție (lg=lungime, la=lățime)

Specie	element anatomic	lg. serie dinți molari	lg. dinte M3	la. dinte M3
<i>Bos taurus</i>	mandibulă	-	37	16
<i>Ovis aries/ Capra hircus</i>	mandibulă	-	23,5	8
	mandibulă	-	22	8
	mandibulă	-	22,5	8,5
<i>Sus domesticus</i>	mandibulă	77	-	-
		-	39	19
		66	-	-
		-	32	16
		-	34	16
		-	37	16
		-	37	16
	maxilar	-	38	20

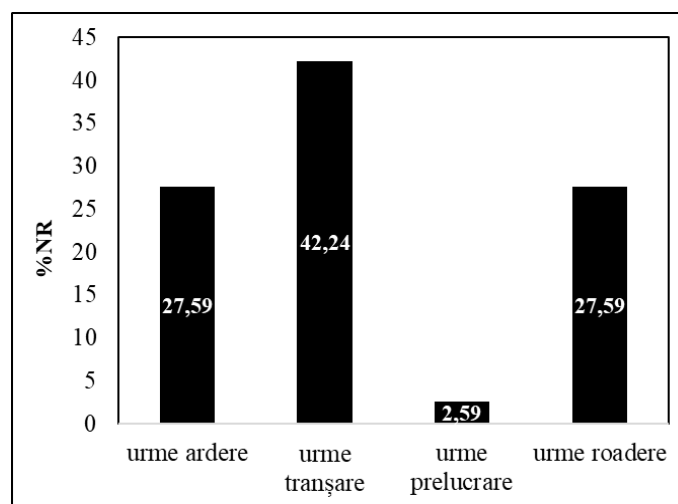

Fig. 4. Analiza tafonomică a resturilor faunistice (NR=116)

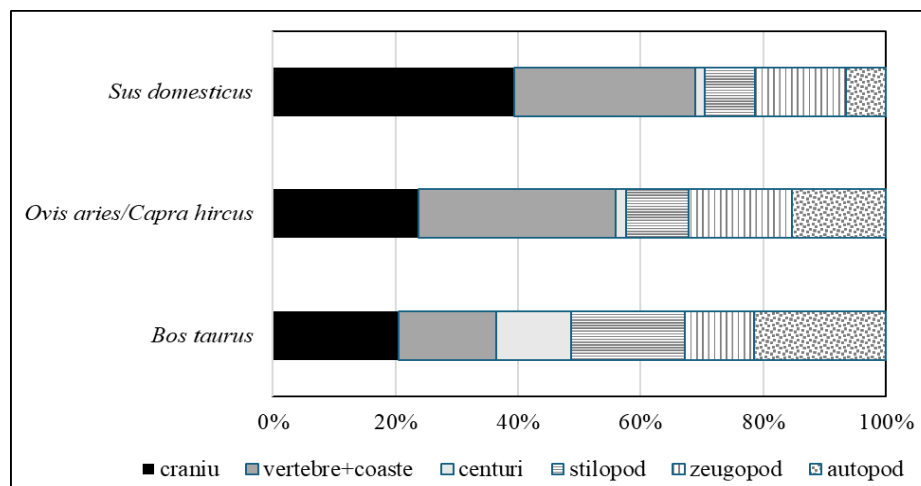

Fig. 5. Distribuția resturilor pe regiuni scheletice la principalele specii domestice (centuri = omoplat, coxal; zeugopod = radius, cubitus, tibie, fibulă; stilopod = humerus, femur; autopod = carp, tars, metapodale, falange)

ANIMAL RESOURCES AND THEIR MANAGEMENT PRACTICES IN THE LATE BRONZE AGE SETTLEMENT OF RECEA - VALEA SULDUBA (SĂLAJ COUNTY): ARCHAEOLOGICAL AND ARCHAEOZOOLOGICAL DATA

ABSTRACT

The studied settlement, located in the west of the Meseș Mountains, belongs to the Cehăluț-Hajdúbagos cultural group of the Transylvanian Late Bronze Age. So far, it is the only settlement of this period in Transylvania that has been archaeologically fully researched (in 2008). The archaeozoological study aimed at assessing the animal resources and their exploitation strategies, based on methods such as anatomical and taxonomic identifications, osteometry, age and sex estimations, and taphonomic evaluation. The faunal sample consists of 338 remains, all attributed to mammals. Domestic mammals predominate (88.06% of the remains), and the identified species are: cattle, sheep, goat, pig, horse, and dog. Wild mammals (11.94%) include red deer, wild boar, hare, roe deer, and wolf. The archaeozoological results suggest that the economy of the Recea community was centered on animal husbandry (cattle, pig, and sheep/goat), with hunting serving as a secondary resource to supplement the intake of animal protein.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. The geographical location of the archaeological site of Recea
Fig. 2. The archaeological excavation plan
Fig. 3. Proportion (%NISP, %MNI) of the mammal remains
Fig. 4. Taphonomic analysis of faunal remains (NISP=116)
Fig. 5. Distribution of the remains by skeletal regions in the main domestic mammal species (girdles=scapula, coxal; zeugopodium=radius, ulna, tibia, fibula; stylopodium=humerus, femur; autopodium=carp, tars, metapodium, phalanges)
Tbl. 1. Quantification of the faunal remains (NISP=number of identified specimens, MNI=minimum number of individuals)
Tbl. 2. Dental age-at-death for the main domestic mammal species identified (MNI=minimum number of individuals)
Tbl. 3. Biometric data (in mm) for long and short bones (lg = length, la = breadth)
Tbl. 4. Biometric data (in mm) for flat bones (in mm) (lg = length, la = breadth)
Tbl. 5. Biometric data (in mm) for dentition (lg = length, la = breadth)

Bibliografie:

- Bejinariu 2009 – I. Bejinariu, „The Settlement fom Recea “Sulduba Valley”, Sălaj County (Contributions to the Knowledge of Late Bronze Age Habitat in North-Western Romania)”, în: S. Berecki, R. Nemeth, B. Rezi (eds.), *Bronze Age Communities in the Carpathian Basin*. Proceedings of the International Colloquium from Tg. Mureș, 24-26 October 2008. Cluj-Napoca, 2009, p. 183-202
- Bejinariu 2018 – I. Bejinariu, „Depozitul de bronzuri de la Panic (com. Hereclean, jud. Sălaj)”, *Acta Musei Porolissensis*, XXXX, 2018, p. 47-59
- Bejinariu 2022 – I. Bejinariu, *Contribuții arheologice la cunoașterea epocii bronzului în Depresiunea Șimleului (II.) Descoperirile de tip Cehăluț - Hajdúbagos din Bronzul târziu*. Bibliotheca Musei Porolissensis XXXIV. Cluj-Napoca, 2022
- Bejinariu 2023 – I. Bejinariu, „Recea “Valea Sulduba”, the Late Bronze Age Settlement. Domestic Space and Craftmanship Space”, *Acta Musei Porolissensis*, XLV, 2023, p. 109-122
- Bejinariu 2024 – I. Bejinariu, „The Late Bronze Age Cehăluț - Hajdúbagos type discoveries from northwestern Romania. A stage of research”, în: V. Sava, F. Gogâltan (eds.), *Epoca bronzului de-o parte și de alta a Carpaților. Studii în onoarea lui Tudor Soroceanu la 80 de ani / The Bronze Age both sides of the Carpathians. Studies in Honor of Tudor Soroceanu at 80 Years*, Cluj-Napoca, 2024, p. 307-328
- Bejinariu, Pop 2009 – I. Bejinariu, H. Pop, „Recea Mare, com. Vârșolț, jud. Sălaj. Punct: Valea Sulduba”, *Cronica Cercetărilor Arheologice*. Campania 2008. Târgoviște 2009, p. 338-339

- Berendi 2010 – E. Berendi, „Archaeological Description of the Faunal Remnants”, în: L. Marta, D. V. Sana, I. Bejinariu, L. M. Nagy, E. Berendi (autori), *The Late Bronze Age Settlement of Nyíregyháza-Oros „Úr Csere”*, Satu Mare, 2010, p. 127-166
- Buzea *et alii* 2008 – D. Buzea, M. Cotruță, B. Briewig, „Arheologie experimentală. Construirea unei instalații de foc (vatră) după modelul celor descoperite la Păuleni Ciuc - Ciomortan “Dâmbul Cetății”, jud. Harghita”, *Angustia*, 12, 2008, p. 67-78
- Ciugudean, Quinn 2015 – H. Ciugudean, C. Quinn, „The End of the Wietenberg culture in the Light of the new ¹⁴C dates and its Chronological Relation towards the Noua Culture”, în: R. E. Németh, B. Rezi (eds.), *Bronze Age Chronology in the Carpathian Basin*. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 2-4 October 2014. Târgu-Mureș, 2015, p. 147-178
- El Susi 2002 – G. El Susi, „Cercetări arheozoologice în așezarea de epoca bronzului (cultura Noua) de la Zoltan (jud. Covasna)”, *Angustia*, 7, 2002, p. 153-172
- Gogâltan 2019 – F. Gogâltan, „Despre cronologia absolută a Bronzului târziu în estul Bazinului Carpatic”, *Tyragetia*, s.n. XIII [XXVIII], 1, 2019, p. 45-70
- Gyurka 2024 – O. Gyurka, „Contributions to dating the Late Bronze Age pottery in North-Western Romania”, *Ziridava*, 38, 2024, p. 131-166
- Haimovici 2006 – S. Haimovici, „Studiul materialului descoperit în situl de cultură Noua de la Poșta-Elan (jud. Vaslui), corelat cu cel găsit în alte situri”, *Arheologia Moldovei*, XXIX, 2006, p. 223-234
- Kacsó 1997 – C. Kacsó, „Faza finală a culturii Otomani și evoluția culturală ulterioară acesteia în nord-vestul României”, *Studii și Comunicări Satu Mare*, XIV, 1997, p. 85-97
- Németi 1978 – I. Németi, „Descoperiri de la sfârșitul epocii bronzului în zona Careiului”, *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 29, 1, 1978, p. 99-123
- Németi 2009 – J. Németi, „The Hajdúbagos / Pișcolt – Cehăluț group”, în: S. Berecki, R. Németh, B. Rezi (eds.), *Bronze Age Communities in the Carpathian Basin*. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 24-26 october 2008, Cluj-Napoca, 2009, p. 203-221
- Popovici *et alii* 2015 – D. N. Popovici, C. Cemea, I. Cernău, M. Dimache, A. Bălășescu, V. Radu, R. Hovsepyan, C. Haită, M. Mărgărit, L. Niță, „Bordușani – Popină, jud. Ialomița”, *Cronica Cercetărilor Arheologice*. Campania anului 2014, Pitești, 2015, p. 36-40
- Stanc *et alii* 2018 – S. M. Stanc, V. Diaconu, L. Bejenaru, „Resurse animale pentru economia comunităților culturii Noua (Epoca Bronzului): Studiu de caz privind așezarea de la Crasnaleuca (județul Botoșani, România)”, *Tyragetia*, s.n., vol. XII [XXVII], nr. 1, 2018, 149-154
- von den Driesch 1976 – A. von den Driesch, *A Guide to the Measurement of Animal Bones from Archaeozoological Sites*. Peabody Museum, Bulletin I, Harvard University, 1976